

PARK DWORSKI W ŁASZCZYNIE

MIECZYŚŁAW CZEKALSKI, KRZYSZTOF BORKOWSKI, TOMASZ BOJARCZUK

Łaszczyn położony jest na południowo-zachodnim krańcu województwa wielkopolskiego, w odległości 3 kilometrów na północ od Rawicza. Źródła wzmiankują Łaszczyn już około 1240 r. W wiekach XV i XVI stanowił własność Sarnowskich z pobliskiej Sarnowy. W XVII w. należał do Zakrzewskich, a w XVIII w. do Mielżyńskich. W XIX i XX wieku, do drugiej wojny światowej, był w rękach Szczanieckich. Ostatnim właścicielem był Władysław Szczaniecki. Tu, w Łaszczynie, urodził się Michał Szczaniecki (1910–1977), historyk, profesor Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, w latach 1962–1964 dyrektor Instytutu Zachodniego.

Dwór w Łaszczynie wybudował w połowie XVIII w. starosta kcyński, Andrzej Mielżyński. Dwór ma wysoki, łamany dach polski. Dwa obszerne parterowe alkierze dobudowano około 1920 r. W fasadzie głównej znajduje się ryzalit z wystawką zwieńczoną łukowatym, falistym szczytem ujętym spływami. Drzwi wejściowe są flankowane dwiema półkolumnami. Obecnie w dworze i parku mieści się placówka opiekuńcza dla dzieci – „Mały Dworek”.

Park i jego drzewa

Park krajobrazowy, obecnie obejmujący 3,6 ha, założono na przełomie XVIII i XIX w. Ma on kształt nieregularnego prostokąta, miejscami ogrodzonego jeszcze resztkami drucianej siatki parkanowej. Przez środek parku biegnie jedna, szeroka ścieżka zakończona kolistą polaną. Krajobrazowy styl założenia, zakłócony przez liczne, różnowiekowe siewki rodzimych gatunków drzew i krzewów, można jednak odtworzyć, bo park jest zaniedbany, ale nie zdewastowany. Dokumentację przyrodniczą parku wykonano w 2012 r. Pierwotnie skład gatunkowy parku był bogaty, a obecnie rosną tu jeszcze drzewa i krzewy 34 różnych gatunków, z przewagą rodzimych.

Przed parkiem, na skraju drogi, rośnie ładny okaz topoli czarnej (*Populus nigra*) o obwodzie 575 cm. W 2008 r. drzewo to miało obwód 552 cm (Borkowski 2009), czyli w ciągu czterech lat zwiększył się on o 23 cm, średnio o 6 cm rocznie. Po lewej stronie drogi prowadzącej do dworu i parku znajduje się wąski staw obsadzony wierzbami płaczącymi (*Salix ×sepulcralis* ‘Chrysocoma’). Ze względu na znaczne wymiary na uwagę zasługują drzewa dziesięciu gatunków, w tym dwa nagozalązkowe. Sosna czarna (*Pinus nigra*) na wysokości 40 cm ma obwód 415 cm; pień rozwidła się na wysokości 90 cm na dwie strzały, które na wysokości 1,3 m mają obwody 267 i 259 cm. Na obu pniach, zwłaszcza w dolnej części korony, liczne uschnięte kikuty po dawnych gałęziach z charakterystycznymi zgrubieniami u nasady (fot. 1). W 2008 r. grubsza strzała miała obwód 255 cm, po 4 latach zwiększył się on o 12 cm, tj. średnio o 3 cm rocznie, a druga – miała 251 cm, czyli po tym samym czasie obwód zwiększył się o 8 cm, tj. średnio o 2 cm rocznie. Pozostałe

dwie sosny czarne mają obwody strzał 230 i 180 cm. Żywotnik olbrzymi (*Thuja plicata*) jest reprezentowany przez pięć drzew. Najgrubsze ma obwód pnia 333 cm i wysokość około 17 m, a w odległości 2 m od pnia znajduje się ukorzeniona dolna gałąź o obwodzie 76 cm (fot. 2). Kolejne trzy żywotniki olbrzymie, rosnące w środkowej części parku, mają obwody 189, 179 i 174 cm. Okaz dwupniowy ma obwody 204 i 189 cm, na grubszym pniu – listwa popiorunowa.

Najgrubszym drzewem w parku jest dąb szypułkowy (*Quercus robur*), o obwodzie 536 cm i wysokości 22 m; rośnie naprzeciw wschodniego alkierza dworu (fot. 3). Na wysokości 3,5 m pień rozwidła się na dwa potężne konary, tworzące szeroką koronę, gęsto ulistnioną i zdrową. Na pniu widoczne są zagojone blizny po odciętych konarach. Pień w części przyziemnej zaczyna próchnieć. Wśród pozostałych dość licznych dębów wyróżniają się dwa, o obwodach 428 i 361 cm. Buk pospolity (*Fagus sylvatica*) ma pień o obwodzie 405 cm i żywe korzenie wystające nad powierzchnia gruntu (fot. 4). W 2008 r. drzewo to miało obwód 390 cm, czyli po czterech latach zwiększyło go o 15 cm, średnio o 4 cm rocznie. Jesion wyniosły (*Fraxinus excelsior*), w sąsiedztwie dworu, ze zgrubiałą nasadą pnia, ma obwód 342 cm (fot. 5). Inny jesion, w głębi parku, ma obwód 343 cm i kilka złamanych konarów w koronie. Najgrubsza lipa szerokolistna (*Tilia platyphyllos*) ma obwód 326 cm. Krótki pień grabu pospolitego (*Carpinus betulus*) na wysokości 50 cm ma obwód 303 cm, a na wysokości 1,3 m – 285 cm. Na jego pniu, między żywymi konarami, zgrubienia i kikuty po odciętych konarach (fot. 6). Najgrubszy wiąz szypułkowy (*Ulmus laevis*) ma pień o obwodzie 334 cm, a okaz o obwodzie 284 cm wytworzył nabiegi korzeniowe (przypory) o wysokości do 120 cm i rozpiętości przy ziemi – 270 cm (fot. 7). Najokazalszy klon polny (*Acer campestre*) w odziumku ma pień o obwodzie 285 cm, z otwartą dziuplą po wcześniej odłamanym grubym konarze. W dziupli rozwinął się system korzeni przybyszowych (najgrubszy o średnicy 5 cm), które wrosły w ziemię (fot. 8). Drzewo wydało także liczne, różnowiekowe odrosty korzeniowe. Inny okaz klonu polnego ma obwód 256 cm, dwa wyłamane grube konary i próchniejący pień. W miejscu mocno zacienionym rośnie wielki (może nawet 100-letni?) okaz derenia jadalnego (*Cornus mas*), który zasługuje na miano pomnika przyrody.

Wymiary pomnikowe osiągnęło 14 drzew: dwie sosny czarne: 415 i 230 cm; żywotnik olbrzymi: 333 cm; buk pospolity: 405 cm; trzy dęby szypułkowe: 536, 428 i 361 cm; dwa jesiony wyniosłe: 343 i 342 cm; grab pospolity: 285 cm; klon polny: 256 cm; lipa szerokolistna: 326 cm, i dwa wiąz szypułkowe: 334 i 284 cm.

Park w Łaszczynie nie jest zniszczony, lecz jedynie zaniedbany z powodu braku systematycznej pielęgnacji. Pierwszym zabiegiem powinno być usunięcie licznych samosiewów gatunków rodzimych, zwłaszcza bzu czarnego.

Fot.1. Sosna czarna o dwóch strzałach

Fot. 2. Żywotnik olbrzymi o obwodzie 333 cm

Fot. 3. Dąb szypułkowy o obwodzie 536 cm

Fot. 4. Buk pospolity o obwodzie 405 cm

Fot. 5. Jesion wyniosły o obwodzie 342 cm ze zgrubiałą nasadą pnia

Fot. 7. Wiąz szypułkowy z wydatnymi przyporami korzeniowymi

Fot. 6. Grab pospolity o obwodzie 303 cm

Kolejne prace to odnowienie ścieżki głównej, ponowne ogrodzenie obiektu, usunięcie posuszu z drzew, wykaszanie niepożądanych roślin zielnych, oczyszczenie stawu, wreszcie, w sąsiedztwie dworu, wprowadzenie krzewów ozdobnych, bylin i roślin sezonowych.

Wykorzystano:

Borkowski K. 2009. Wielkopolskie Drzewa (DALPO, Poznań); **Libicki M., Libicki P.** 2003. Dwory i pałace wiejskie w Wielkopolsce (Rebis, Poznań); **Łęcki W.** 1996. Wielkopolska – przewodnik (Sport i Turystyka, Muza S.A., Warszawa).

Fot. 8. Korzenie przybyszowe w dziupli klonu polnego

Wszystkie fotografie wykonał Krzysztof Borkowski.

prof. dr hab. Mieczysław Czekański jest emerytowanym profesorem zwyczajnym Katedry Roślin ozdobnych Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu i członkiem honorowym PTD; Krzysztof Borkowski, Puszczykowo; dr Tomasz Bojarczuk, były pracownik Instytutu Dendrologii w Kórniku i wieloletni kierownik tamtejszego Arboretum